

סב.

מהני כדי שלא יעבור איסור, ולכך אומרים שהועילו מעשיו.

ג. כי לית ליה לרב חסדא הואיל לקולא לחומרא אית ליה הקשה רבינו דוד, כיצד דימתה הגמרא את ענין הואיל דאי בעי מתקן נפשיה לענין הואיל ואי מקלעי אורחים, הלא במבשל אף שכוונתו עתה לבשל עבור חולה, אולם כיון שיתכן שיהיה באמת בישול לצורך יו"ט אם יבואו אורחים, לכך מותר. מה שאין כן בערל, הלא לענין כפרה זו כבר אינו יכול לתקן עצמו, כיון שכבר זרקו הדם. וראה שם מה שהוסיף להקשות על חילוק הגמ' בין קולא לחומרא.

וביאר שהחילוק בין חומרא לקולא אינו מפני שיש ספק האם אומרים הואיל או לא ולכך הולכים לחומרא, אלא כוונת הגמרא לחלק בין שני עניני הואיל הללו, שהואיל שאמרו לענין קרבן פסח, היינו שלענין קדשים אינו בדין להקל במקצתם ולהחמיר במקצתן, אלא בכלם יש דין אחד, וכיון שהדין הוא לפסול כל ששחטו שלא למנוייו, אינו בדין לחלק בין ערלים למולים, הואיל וגם הערלים יכולים להיות מולין, משא"כ הואיל ומקלעי אורחים הוא ענין אחר לגמרי, שתולים שיבואו אורחים, ובהו סובר רב חסדא שאין אומרים הואיל.

[ולפי זה לכאורה יש לדחות את ראיית רעק"א המובאת לעיל, שאין ראייה מסוגייתנו שיכול לתקן עצמו בערב פסח, וצ"ע בזה].

ד. כי לית ליה לרב חסדא הואיל לקולא וכו'

כתבו התוס' שנראה שרב חסדא לא פסל אלא מדרבנן, לפי שמן התורה אין שייך לחלק בין חומרא לקולא (ולא פירשו כביאור ר' דוד הנ"ל). והעירו התוס' שלפי זה כיצד אמרו שהקרבן פסול, וצריך להביא קרבן פסח אחר, והלא מן התורה הוא חולין בעזרה. ותירצו התוס' שלא יזרוק הדם, ונמצא שמן התורה אינו יוצא ידי חובה בקרבן זה, ולכך יכול להביא קרבן אחר.

ובמקדש דוד (קונטרס הקדשים, סי' ד אות א ד"ה הנה האור) כתב שלפי דברי הרמב"ם שאם שחטו לאוכליו ע"מ לזרוק דמו שלא לאוכליו, שהקרבן כשר אבל לא עלו לבעלים לשם חובה, אם כן יש ליישב כפשוטו, שאף אם הפסול אינו אלא מדרבנן, כיון שהואיל אינו אלא מדרבנן, מ"מ הרי אף מדאורייתא אין הקרבן עולה לבעלים לשם חובה, לכך יכול להביא קרבן אחר.

ה. דאילו בכל הזבחים ערל וטמא משלחין קרבנותיהן

הקשו התוס', שהרי צריך לעשות סמיכה, וערל וטמא אין יכולים לסמוך. ותירצו שמדובר בעופות או בבכור ומעשה, שאין בהם סמיכה. והתוס' בגיטין (כח: ד"ה והא) תירצו עוד, שמה שאין לעשות קרבן בלא סמיכה, זהו דוקא בקרבן שיכול לקיים בו מצות סמיכה, אבל בקרבן שאי אפשר לקיים בו מצות סמיכה, אפשר להקריבו לכתחילה אף בלא סמיכה.

א. בהאי קרא קמיפלגי ונרצה לו

לכפר עליו עליו ולא על חבריו

פירש רש"י, שמה שאמר 'שיתכפרו בו ערלים' הכוונה לערלים שאינם מנויין עליו, ומשום מחשבת שלא למנוייו הוא, אבל אם שחטו ע"מ לכפר לערלים המנויים עליו, ודאי פוסל. והמחלוקת היא האם כשאינם בני כפרה יש חסרון של שינוי בעלים.

והקשה רעק"א, שהרי אפילו בלא פסול של שינוי בעלים צריך לפסול כאן, שהרי צריך לשחוט לשם אוכליו מהפסוק 'מכסת נפשות' המעכב, וכיון שאינם מנויין, ממילא אינם אוכליו. ובשפת אמת כתב, שכיון ששחטו לשם אוכליו, אף שחשב בשחיטה שהזריקה תהא שלא לשם אוכליו, הרי זה כלול בסתמא לשמה, והרי זה כמו שחשב לשם אוכליו ושלא לשם אוכליו שכשר, ולכך הפסול הוא רק משום שינוי בעלים, ובהו נחלקו האם הוא שייך גם כשאינם בני כפרה.

ב. הואיל דאי בעי מתקן נפשיה

בשו"ת רעק"א (סי' קע"ד) כתב לדון לדעת רבא שכל מה שאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, כיצד יהא הדין במילה שלא בזמנה בשבת, האם נאמר שלא קיים מצות מילה, והרי זה כאילו העור נפל לעצמו או חתכו נכרי, שהדין הוא שצריך להטיף דם ברית, או שמא כיון שהמעשה עצמו ראוי הוא, ורק הזמן גורם שיהא אסור אין זה בכלל כל דעביד רחמנא לא תעביד לא מהני. והביא את דין שחיטה בשבת שהיא שחיטה כשרה, וכתב שאין להוכיח מזה גם לדין מילה בשבת, לפי שיש לומר שאין אומרים אי עביד לא מהני אלא כשאם נאמר שלא הועיל נמצא שלא עבר אמירתא דרחמנא, אבל בדבר שאף אם נאמר לא מהני יעבור את העבירה אין אומרים לא מהני, ולכך בשחיטה בשבת שאף אם לא תהא השחיטה כשרה, יעבור עבירה של נטילת נשמה ואינו מקלקל לפי שהוציאה מידי אבר מן החי, מועילים מעשיו, אבל לענין מילה, שאם לא תהא המילה כשרה, הרי זה מקלקל בחבורה שאין בו איסור תורה אומרים שלא הועילו מעשיו.

וכתב להוכיח מסוגייתנו, שאמרו שאם רוצה יכול לתקן עצמו ולמול, אף שלכאורה היא מילה שלא בזמנה, ואם נאמר שלא מהני, א"כ כשחל ערב פסח בשבת הרי אינו יכול לתקן עצמו, וכי באופן זה לא נחלקו רבה ורב חסדא. אלא שכתב שאפשר לדחות קצת, שרב חסדא סובר כאב"י שאי עביד מהני, או שסובר מקלקל בחבורה חייב ואף אם לא יועיל יעבור איסור, ולכך אומרים בזה שהועילו מעשיו, אבל כתב שהעיקר לדינא הוא שהיא מילה כשרה, משום שגם אם נאמר לא מהני, מ"מ אינו מקלקל, שהרי עשה מקצת המצוה, שהרי עתה אינו חסר אלא הטפת דם ברית, וכיון שהוא תיקון לא יועיל שנאמר לא